

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра німецької та французької філології

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Вступ до іноземної філології (романської)

Для спеціальності 6.020303 «Мова та література (французька)», «Мова та література (італійська)»

напряму підготовки 020303 філологія

Автор: Морєва Галина Георгіївна

кандидат філологічних наук,
доцент

Затверджено на засіданні кафедри протокол № 2 від «17» вересня 2019 р.

ЗМІСТ

1	Зміст КНМЗНД	
2	Навчальна програма дисципліни	
3	Робоча програма навчальної дисципліни	
4	Навчальний контент	
5	Методичні рекомендації до проведення практичних (семінарських) занять, завдання для лабораторних робіт	
6	Дидактичне забезпечення самостійної роботи	
7	Засоби діагностики навчальних досягнень студентів	
8	Перелік навчально-методичних посібників, технічних засобів навчання тощо	
9	Інформаційні матеріали бібліотеки по забезпеченню навчальними підручниками (посібниками) з дисципліни	

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВСТУП ДО ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

підготовки Бакалавра
(назва освітнього ступеня)

Спеціальності 035 «Філологія»,
(шифр і назва спеціальності)

2019 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Маріупольський державний університет
(повне найменування вищого навчального закладу)

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької та французької філології Морєва Г.Г.

РЕЦЕНЗЕНТИ: Балабан О. О., кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри загального мовознавства і германістики
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;
Висоцька Г.В., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри
перекладу ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету
іноземних мов

“ ” _____ 2019 року, протокол № 2

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Вступ до іноземної філології” складена відповідно до освітніх програм підготовки ступеня бакалавра (назва освітньо-кваліфікаційного рівня)
за спеціальністю : 035 «Філологія»,

Предметом вивчення навчальної дисципліни є

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення курсу «Вступ до іноземної філології» пов'язано з дисциплінами, що вивчались бакалаврами: латинською мовою, вступом до мовознавства, .

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Романський мовний ареал та історичні умови його утворення
2. Витоки романських мов
3. Історичний розвиток і структурна спільність романських мовних систем

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Вступ до іноземної філології” є типологічне зіставлення латинської та романських мовних систем для з'ясування загальних і відмінних тенденцій розвитку романських мовних систем, які розрізняються темпом своєї еволюції, характером відхилення від мови-основи та ступенем збереження елементів, одержаних у спадщину від латини.

- 1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Вступ до іноземної філології” є:
- висвітлення генезису романських мов та принципів їх класифікації;
 - опис стилістичних різновидів латинської мови та особливості латинської розмовної мови;
 - з'ясування причин диференціації народної латини та її перетворення в романські мови; типологічне зіставлення латинської та романських мовних систем з урахуванням їх історичного розвитку;
 - висвітлення історії формування романістики як науки.

1.3. Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні:

знати: романський мовний ареал і кількість романських мов, їх класифікацію, історичні фактори утворення; роль латинської мови у формуванні романських мов; типологію романських мовних систем у їх співвідношенні до системи латинської мови; історію та найбільш відомих представників романського мовознавства.

вміти : виділяти загальні та відмінні риси романських мовних систем, а також їх відмінності від латинської мови-основи; обґрунтовувати причини диференціації народної латини та її перетворення в романські мови; знати основні періоди історії формування романістики як науки.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години/ 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Романський мовний ареал та історичні умови його утворення

Тема 1. Романські мови. Загальна характеристика

Тема 2. Романія як історичне поняття

Змістовий модуль 2. Витоки романських мов

Тема 1. Латинська мова – основа романських мов

Тема 2. Перетворення народної латині в романські мови

Змістовий модуль 3. Історичний розвиток і структурна спільність романських мовних систем

Тема 1. Фонетика

Тема 2. Граматика. Граматичні романізми та їх походження

3. Рекомендована література

Базова

1. Алисова Т. Б. Введение в романскую филологию : Учеб. / Т. Б. Алисова, Т. А. Репина, М. А. Таривердиева. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Высш. шк., 2007. – 453 с.
2. Богородицкий В. А. Введение в изучение современных романских и германских языков : Учеб. / В. А. Богородицкий. – 3-е изд. – М. : Высш. шк., 2003. – 429 с.
3. Бурсье Э. Основы романского языкознания / Пер. с франц. – 2-е изд. – М. : Высш. шк., 2004. – 468 с.
4. Дьинников А. Н. Народная латынь / А. Н. Дьинников, М. Г. Лопатина. – 2-е изд. – М. : Наука, 1998. – 398 с.
5. Зубова Т. Е. Введение в романскую филологию / Т. Е. Зубова, Л. Ф. Кистанова, А. И. Чапля. – Мн. : Высшая школа, 1983.
6. Йоргу Й. Романское языкознание. Историческое развитие, течения, методы / Пер. с рум. – М. : Наука, 1971.

Допоміжна

1. Головин Б. Н. Введение в языкознание / Б. Н. Головин. – М. : Высш. шк., 1977. – 276 с.
2. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – М. : Русск. яз., 2000. – 1096 с.
3. Сергиевский М. В. Введение в романское языкознание / М. В. Сергиевский. – 2-е изд. – М. : Учпедгиз, 1954.
4. Степанов Г. В. Типология языковых состояний и ситуаций в странах романской речи / Г. В. Степанов. – М. : Высш. шк., 1976.
5. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання екзамен

Засоби діагностики успішності навчання: відповіді на семінарських заняттях; контрольні роботи; реферати; презентації; питання, що виносяться на екзамен; екзаменаційні білети.

Маріупольський державний університет

Кафедра німецької та французької філології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЗП(н) Вступ до іноземної філології

напрямок підготовки 020303 філологія

спеціальність

6.020303 «Мова та література (французька)», «Мова та література (італійська)»

факультет іноземних мов

м. Маріуполь

Робоча програма «Вступ до іноземної філології» для студентів

за напрямом підготовки 020303 філологія, спеціальністю 6.020303 «Мова та література (французька)», «Мова та література (італійська)».

Розробник: Морєва Г.Г., кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри німецької філології

Протокол від “17” вересня 2019 року № 2

Завідувач кафедри німецької філології
к.п.н., доцент Кажан Ю.М.

© МДУ, 2019 рік
© Морєва Г.Г., 2019 рік

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0203 гуманітарні науки Напрямок підготовки 020303 філологія	Нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність «Мова та література (французька)», «Мова та література (італійська)»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		2-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання –		Семестр 3	
Загальна кількість годин - 90		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр	год. 20	
		Практичні, семінарські	
		год. 16	.
		Лабораторні	
		год.	
		Самостійна робота	
		год. 50	
Індивідуальні завдання: год. 4			
Вид контролю: екзамен			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: типологічне зіставлення латинської та романських мовних систем для з'ясування загальних і відмінних тенденцій розвитку романських мовних систем, які розрізняються темпом своєї еволюції, характером відхилення від мови-основи та ступенем збереження елементів, одержаних у спадщину від латині.

Завдання: висвітлення генезису романських мов та принципів їх класифікації; опис стилістичних різновидів латинської мови та особливості латинської розмовної мови; з'ясування причин диференціації народної латини та її перетворення в романські мови; типологічне зіставлення латинської та романських мовних систем з урахуванням їх історичного розвитку; висвітлення історії формування романістики як науки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: романський мовний ареал і кількість романських мов, їх класифікацію, історичні фактори утворення; роль латинської мови у формуванні романських мов; типологію романських мовних систем у їх співвідношенні до системи латинської мови; історію та найбільш відомих представників романського мовознавства.

вміти: виділяти загальні та відмінні риси романських мовних систем, а також їх відмінності від латинської мови-основи; обґрунтовувати причини диференціації народної латини та її перетворення в романські мови; знати основні періоди історії формування романістики як науки.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

РОМАНСЬКИЙ МОВНИЙ АРЕАЛ ТА ІСТОРИЧНІ УМОВИ ЙОГО УТВОРЕННЯ

Тема 1. Романські мови. Загальна характеристика

Тема 2. Романія як історичне поняття

Змістовий модуль 2.

ВИТОКИ РОМАНСЬКИХ МОВ

Тема 1. Латинська мова – основа романських мов

Тема 2. Перетворення народної латині в романські мови

Змістовий модуль 3.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК І СТРУКТУРНА СПІЛЬНОСТЬ РОМАНСЬКИХ МОВНИХ СИСТЕМ

Тема 1. Фонетика

Тема 2. Граматика. Граматичні романізми та їх походження

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. РОМАНСЬКИЙ МОВНИЙ АРЕАЛ ТА ІСТОРИЧНІ УМОВИ ЙОГО УТВОРЕННЯ												
Тема 1. Романські мови. Загальна характеристика	8	2	2			4						
Тема 2. Романія як історичне поняття	12	4	2			6						
Разом за змістовим модулем 1	20	6	4			10						
Змістовий модуль 2. ВИТОКИ РОМАНСЬКИХ МОВ												
Тема 1. Латинська мова – основа романських мов	11	2	2			7						
Тема 2. Перетворення народної латині в романські мови.	13	4	2			7						
Разом за змістовим модулем 2	24	6	4			14						
Змістовий модуль 3. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК І СТРУКТУРНА СПІЛЬНОСТЬ РОМАНСЬКИХ МОВНИХ СИСТЕМ												

Тема 1. Фонетика: шляхи та передумови фонетичних змін; перетворення латинської фонетичної системи в різних областях Романії. Тенденції розвитку та характерні особливості фонетичних систем	16	4	2			10						
Тема 2. Граматика. Частини мови. Лексика. Граматичні романізми та їх походження.	28	6	6			16						
Разом за змістовим модулем 3	44	10	8			26						
Усього годин	86	20	16			50						
Модуль 2												
<i>ІНДЗ</i>	4					4						
Усього годин	90	20	16			4	50					

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальнороманські лінгвістичні проблеми: проблема класифікації романських мов; проблема структурної спільності романських мов	2
2	Історичні умови виникнення та розповсюдження романських мов	2
3	Засоби вивчення народної латини: надписи, художня література, «спеціальна література», юридичні документи, граматики, література релігійного змісту, глоси та схолії	2
4	Перетворення латинської фонетичної системи в різних областях Романії. Тенденції розвитку та характерні особливості фонетичних систем	2
5	Загальнороманський лексичний фонд. Лексична диференціація романських мов	4

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філологічна діяльність в галузі романських мов XIV-XIX ст.: діяльність щодо захисту рідної мови в країнах романської мови; створення Академій та основні напрямки їх діяльності	15
	Формування романського мовознавства: порівняльно-історичне вивчення романських мов; молодограматичний напрямок у	15

	романському мовознавстві	
2	Відомі романісти 15-20 ст.	10
3	Конгреси, конференції, періодичні наукові видання з романських мов	10
	Разом	50

7. Індивідуальні завдання : глосарій (ключові терміни за темами, що вивчаються), реферати, презентації.

8. Методи навчання: лекції (оглядові, тематичні), семінари, робота з науково-дослідницькою та довідковою літературою, конспектування, читання.

9. Методи контролю: оцінка за відповіді на семінарах, оцінювання творчого індивідуального завдання, контрольна робота/підсумковий тест. Загальна кількість балів: максимальна – 100, мінімальна для отримання заліку 60.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота			Сума
Змістовий модуль №1	Змістовий модуль № 2	Підсумковий тест	
30	50	20	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Опорні конспекти лекцій.
2. Навчальні посібники.
3. Словники різних типів.
4. Географічні та історичні карти.

12. Рекомендована література

Базова

1. Алисова Т. Б. Введение в романскую филологию : Учеб. / Т. Б. Алисова, Т. А. Репина, М. А. Таривердиева. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Высш. шк., 2007. – 453 с.
2. Богородицкий В. А. Введение в изучение современных романских и германских языков : Учеб. / В. А. Богородицкий. – 3-е изд. – М. : Высш. шк., 2003. – 429 с.
3. Бурсье Э. Основы романского языкознания / Пер. с франц. – 2-е изд. – М. : Высш. шк., 2004. – 468 с.
4. Дынников А. Н. Народная латынь / А. Н. Дынников, М. Г. Лопатина. – 2-е изд. – М. : Наука, 1998. – 398 с.
5. Зубова Т. Е. Введение в романскую филологию / Т. Е. Зубова, Л. Ф. Кистанова, А. И. Чапля. – Мн. : Высшая школа, 1983.
6. Йоргу Й. Романское языкознание. Историческое развитие, течения, методы / Пер. с рум. – М. : Наука, 1971.

Допоміжна

1. Головин Б. Н. Введение в языкознание / Б. Н. Головин. – М. : Высш. шк., 1977. – 276 с.
2. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – М. : Русск. яз., 2000. – 1096 с.
3. Сергиевский М. В. Введение в романское языкознание / М. В. Сергиевский. – 2-е изд. – М. : Учпедгиз, 1954.
4. Степанов Г. В. Типология языковых состояний и ситуаций в странах романской речи / Г. В. Степанов. – М. : Высш. шк., 1976.
5. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.

План лекцій

ЗМ 1. РОМАНСЬКИЙ МОВНИЙ АРЕАЛ ТА ІСТОРИЧНІ УМОВИ ЙОГО УТВОРЕННЯ

Тема 1. Романські мови. Загальна характеристика. (2 год.)

1.1. *Романские языки как родственная группа языков.*

Романские языки – это группа языков, объединенных общностью происхождения: все они сформировались на базе латинского языка в его разговорной форме.

На романских языках говорит население Испании, Италии, Португалии, Румынии, Франции и некоторых других европейских государств, а также многих государств Латинской Америки: Аргентины, Бразилии, Кубы, Мексики, Перу и т.д. Романские языки являются официальными языками ряда стран Африки.

Хотя в ходе истории каждого языка произошли определенные фонетические и морфологические изменения, в большей или меньшей степени преобразившие облик слов и форм, соотносимость последних с латинскими несомненна. Романские языки обнаруживают сходство в формах некоторых местоимений, предлогов, в окончаниях ряда глагольных времен и т.д.

Родство романских языков подтверждается также тем, что они отразили в своей структуре изменения, происходившие в разговорной латыни на протяжении длительного времени.

1.2. *Понятие Романии. Количество романских языков.*

Название происходит от слова Roma – Рим: так обозначались территории, входившие в состав Римской империи. Позднее в этом значении стали употреблять термин «Древняя Романия». С образованием латиноамериканских государств появился также термин «Новая Романия».

Термин *условен*: он не предполагает ни территориальной, ни политической общности романоязычных стран и районов мира.

Однозначное решение вопроса о количестве романских языков затруднено отсутствием достаточно надежных критериев разграничения понятий «язык» и «диалект».

В настоящее время наибольшее признание получили критерии социолингвистического статуса данной языковой единицы и своеобразия ее исторического развития. На основании этих критериев выделяются следующие романские языки:

1) *испанский, португальский, французский, итальянский, румынский, молдавский, ретороманский* – языки, имеющие статус официальных или государственных на уровне отдельной административной единицы – государства (ретороманский – наряду с другими);

2) *каталанский, галисийский* – языки, имеющие статус официальных в пределах автономного сообщества, входящего в состав государства с другим официальным языком;

3) *провансальский (окситанский)* – язык, не имеющий социолингвистического статуса ранее названных, но, как и они, характеризующийся богатой культурно-литературной исторической традицией;

4) *сардинский (сардский)* – язык историко-этнической общности людей, имеющий, как и любой другой романский язык, ярко выраженные особенности.

1.3. *Романские языки в современном мире.*

Из общего числа жителей нашей планеты (примерно 6 млрд. человек), на романских языках только в странах Европы и Латинской Америки говорят свыше 700 млн. человек.

Романские языки используются как язык радио, телевидения, прессы, официальных документов. Они изучаются как иностранные языки. Некоторые из них входят в число официальных языков международных организаций, конгрессов, конференций, симпозиумов и т.д.

1) **португальский** – официальный язык двух государств мира – *Португалии* (свыше 10 млн. человек, 99%) и *Бразилии* (169,5 млн., из них свыше 95% - бразильцы).

Также официальный язык в африканских государствах: *Ангола, Мозамбик, Гвинея-Бисау, Кабо-Верде, Сан-Томе и Принсипи*.

Общее количество говорящих на португальском около 200 млн. человек.

2) **испанский** – официальный язык *Испании* (население 44 млн. человек, испанцы – около 75%), наряду с каталанским и французским официальный язык государства *Андорра* (Восточные Пиренеи, свыше 67 тыс. человек).

Официальный язык 19 государств Латинской Америки: *Аргентины, Боливии, Венесуэлы, Гватемалы, Гондураса, Доминиканской Республики, Колумбии, Коста-Рики, Кубы, Мексики, Никарагуа, Панамы, Парагвая, Перу, Пуэрто-Рико, Сальвадора, Уругвая, Чили, Эквадора* (общая численность свыше 330 млн. человек).

Наряду с французским официальный язык *Экваториальной Гвинеи* (население – 1 млн. человек).

3) **каталанский** – один из региональных официальных языков Испании; носители – каталонцы – проживают в восточных областях (*Каталонии*, частично в *Валенсии* и *Арагоне*).

Наряду с испанским и французским официальный язык *Андорры*.

На каталанском говорят жители французского департамента *Восточные Пиренеи* и жители г. *Альгеро* на острове Сардиния (Италия).

Общее число говорящих от 6 до 10 млн. человек.

4) **галисийский** – один из региональных официальных языков Испании: носители – *галисийцы* (около 3 млн. человек) населяют область *Галисию*.

5) **французский** – официальный язык *Франции* (61,7 млн. человек, из них 93% - французы), *Бельгии* (наряду с языками германской группы – нидерландским и немецким носителей французского около 40%), *Люксембурга* (наряду с немецким и люксембургским диалектом), *Швейцарии* (наряду с немецким, итальянским и ретороманским, носителей французского языка 19%), а также в *Андорре* (наряду с каталанским и испанским), *Монако* (население 32 тыс., из них 10 тыс. французы). Наряду с английским официальный язык *Канады* (около 7 млн. человек).

Официальный язык 20 государств Африки, в 12 из которых является единственным официальным языком: *Бенин, Буркина-Фасо, Габон, Гвинея, Демократическая Республика Конго, Республика Конго, Кот-д'Ивуар, Мали, Нигер, Сенегал, Того, Центральноафриканская Республика*.

6) **провансальский (окситанский)** – родной язык части населения южной Франции. Количество носителей примерно 8 млн. человек. По своему строю ближе всего к каталанскому.

7) **итальянский** – официальный язык *Италии*, общая численность населения – 57,9 млн. человек, из них 98% - итальянцы.

Также один из официальных языков *Швейцарии* (итало-швейцарцев около 1 млн. человек), небольшого государства *Сан-Марино* (около 29 тыс. человек), родной для некоторой части населения острова *Корсика* (входящего в состав Франции, однако не является официальным языком). Общая численность говорящих – около 70 млн. человек.

8) **сардинский (сардский)** – язык национального меньшинства (сардов), проживающих на острове *Сардиния* (1,5 млн. человек.)

9) **ретороманский** – западная группа (швейцарский кантон *Граубюнден*), центральная (бывший австрийский Тироль, современные итальянские области *Трентино* и *Адидже*), восточная (области на северо-востоке Италии, в основном *Фриули*, отчасти

Венето). Говорящих предположительно 500-700 тыс. человек, при этом в своем большинстве они двуязычны и/или многоязычны.

10) **румынский** – официальный язык *Румынии*, общее число жителей около 22 млн. человек, из них свыше 88% румыны. Выделяют 3 разновидности речи восточнороманского типа: *арумынскую, мегленорумынскую и истрорумынскую*. Арумынский диалект наиболее распространен (свыше 100 тыс. человек), истрорумынский (менее 1 тыс. человек) постепенно вымирает.

11) **молдавский** – носители – молдаване, основное население *Республики Молдова* (общая численность свыше 4 млн. человек, из них молдаван около 65% или примерно 2,6 млн. человек).

Тема 2. Романія як історичне поняття. (4 год.)

1.1. Предыстория Румании: Европа и Средиземноморье в первом тысячелетии до н.э.

Расселение племен на Апеннинском полуострове: этруски, италики.

Племенные группировки на территории Западной Европы: кельты, иберы, германцы, фракийцы, славяне.

Древние государства Средиземноморья: Древняя Греция, Финикия, Карфаген.

1.2. Образование Древней Румании.

Романизация: Апеннинского полуострова, Пиренейского полуострова, Галлии, Дакии.

Процесс романизации, длившийся в целом свыше 500 лет, происходил в каждой области по-своему. В *Италии* факторами, обусловившими особенности романизации, были, в частности, этническая общность населения и федеративный характер объединения городов. На *Пиренейском полуострове* – это прежде всего неравномерность темпов романизации разных областей. Основная часть Трансальпийской Галлии была завоевана сравнительно быстро, галльское общество в момент ее завоевания достигло определенного уровня развития, само римское государство переживало период наивысшего расцвета. Романизация здесь носила более равномерный характер. Тем не менее, на территории Трансальпийской Галлии образовались 2 романских языка – провансальский и французский. Необычайно быстрыми темпами происходила романизация *Дакии*, что, вероятнее всего, было связано с расселением на ее территории в сравнительно небольшой отрезок времени значительного числа носителей латинского языка.

ЗМ 2. ВИТОКИ РОМАНСЬКИХ МОВ

Тема 1. Латинська мова – основа романських мов. (2 год.)

1.1. Етапи історії латинського мови

I. Архаїчний період (с кінця III в. до н.е. до кінця II в. до н.е.).

В текстах этого периода отразились языковые черты, не получивши в дальнейшем доступа в литературный язык, но продолжавшие сохраняться в латинской разговорной речи и перешедшие впоследствии в романские языки.

II. Классический период (начало I в. до н.э., 81 г. – первые речи римского оратора и политического деятеля Цицерона – II в. н.э., 120 г. – приблизительная дата смерти историка Корнелия Тацита).

Классическая латынь – это литературно-письменная, строго нормированная форма речи классического периода, нашедшая отражение в риторических, художественных и историографических произведениях.

III. Поздний период (III – VII вв. н.э., эпоха кризиса Римской империи, ее деления на Западную и Восточную, падения Западной Римской империи в V в. и образования варварских государств).

Говоря о поздней латыни, нужно иметь в виду, что разговорная латинская речь позднего периода истории латинского языка не имела адекватного отражения в письменных текстах, но до известной степени ее можно восстановить по «ошибкам», проникающим в эти тексты, по некоторым прямым и косвенным свидетельствам и по данным сформировавшихся на ее основе романских языков.

Тема 2. Перетворення народної латині в романські мови. (4 год.)

1.1. *Поняття народної латини.*

Народная латынь – это общеразговорный латинский язык во все периоды его существования, с особым учетом всех тех инноваций, которые появились в поздний период его развития, непосредственно предшествовавший периоду формирования романских языков.

При изучении генезиса романских языков необходимо учитывать все разновидности латыни – как хронологические, так и социальные – и все аспекты языкового материала.

1.2. *Проблема единства народної латини*

Факт образования на базе латыни нескольких романских языков, заметно отличающихся друг от друга, навел исследователей на мысль о существовании в латинском языке территориальных различий. По мере завоевания Римом новых областей латинским языком овладевало разноязыкое население, что должно было привести к образованию региональных вариантов.

1.3. *Проблема хронології народної латини*

Переход количественных изменений в качественные происходит в языке в течение длительного времени. Период перерастания латыни в романские языки охватывал, по-видимому, не одно столетие. «Затухание» народної латини и возникновения романских языков произошло, вероятно, в течение VI - VII вв. Эта точка зрения разделяется большинством романистов и в наше время.

ЗМ 3. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК І СТРУКТУРНА СПІЛЬНІСТЬ РОМАНСЬКИХ МОВ

Тема 1. Фонетика: шляхи та передумови фонетичних змін; перетворення латинської фонетичної системи в різних областях Романії. Тенденції розвитку та характерні особливості фонетичних систем. (4 год.)

1.1. *Пути и предпосылки фонетических изменений*

Звуковые изменения, как спонтанные, так и обусловленные окружением, находятся в зависимости от закономерностей высшего порядка: места звука-фонемы в фонетической системе языка, места звука внутри просодической структуры слова, функциональной нагрузки различительных признаков слова.

Отклонение от стандартного фонетического развития у слов исконного фонда возникает благодаря аналогическому уравниванию звучания слов, объединенных по значению.

Регулярным изменениям подвергаются только народнолатинские слова непрерывной устной традиции («исконные»). Напротив, слова «ученой» традиции, попадавшие в романскую разговорную речь из сфер культурного общения или

употреблявшиеся исключительно в этих сферах, обнаруживают отклонения от фонетических законов, сохраняя большую близость своей фонетической формы к классическому латинскому этимону.

Распространение фонетических изменений связано с социальными и историческими судьбами языкового коллектива, явившегося первичным очагом инноваций.

1.2. Преобразование латинской фонетической системы в разных областях Романии

Просодическая структура латинского слова отличается от просодической структуры слова в романских языках характером ударения и различительными признаками долготы/краткости. Все слова, в зависимости от их ритмического исхода, делятся на 1) окситонные, 2) парокситонные, 3) дактилические или пропарокситонные.

Изменения в ударном *вокализме* затрагивают прежде всего различительный признак долготы/краткости, свойственный латыни и отсутствующий в романских языках.

Все типы протороманского вокализма, существовавшие на всем протяжении Романии, были представлены в диалектах Италии. В стороне от этого процесса остались такие периферийные области как сардиния, Сицилия и Португалия.

Каждый *согласный* имел фонологический признак долготы/краткости, другими словами, простые согласные противопоставлялись геминатам. Первым и основным новшеством явилось образование в народной латыни (в III в. н.э.) отсутствовавших в классической латыни аффрикат.

Вторым процессом была палатализация согласных **g, k** перед гласными переднего ряда **i, e**.

Следующим важным изменением на пути превращения латинской системы согласных в романские явилось *ослабление интервокальных согласных* (взрывные > фрикативные; глухие > звонкие; геминаты > простые согласные).

1.3. Тенденции развития и характерные особенности фонетических систем

Латинское наследие лучше всего сохранилось в итальянском языке (тосканском диалекте). Наиболее удобной для последующего сопоставления языков точкой отсчета будет народная латынь Этрурии (Тосканы), которая не испытала никакого влияния со стороны неродственного и рано исчезнувшего этрусского языка-субстрата. Фонетические черты народной латыни вообще, отличавшие ее в целом от классической: 1) устранение корреляции по долготе / краткости у гласных и ее замена корреляцией по открытости / закрытости; 2) замена музыкального ударения экспираторным; 3) образование йот в зияниях из **i, e + voc.**; 4) 1-я палатализация **t, d, k, g** перед йот; 5) замолкание аспираты **h**; 6) замолкание конечного **-m**; 7) исчезновение **n** перед **s**; 8) упрощение дифтонгов **ae > e, oe > e** - не могут служить критерием при сопоставительной характеристике романских языков, т.к. они лежат в основе всех романских языков без исключения.

Тема 2. Грамматика. Части речи. Лексика. Грамматичні романізми та їх походження. (6 год.)

1.1. Части речи

1.1.1. Существительные. Основу именных частей речи составляют конкретные имена нарицательные, обозначающие материальные предметы, которые можно классифицировать по их общим признакам (одушевленности – неодушевленности, роду, числу) или по их более частным признакам (раз мер, вес, внешний вид, цвет), характеризовать по их роли в ситуации (производитель действия, объект действия, адресат, часть целого, место действия) и, наконец, указывать на них пальцем, уточняя их близость или удаленность от говорящих, их известность или новизну.

При переходе от латинской системы к романским происходят следующие сдвиги:

1) в результате ослабления конечных согласных **m** и **s**, средний род, не обоснованный семантически, исчез;

2) некоторые имена ср. рода во мн. числе благодаря окончанию **-a**, характерному для всех имен ср. рода, были осмыслены как имена ж.р. ед. числа. При этом ед. число таких латинских существительных или исчезло вообще или, будучи осмыслено как имя м.р., образовало отдельную лексическую единицу.

3) все же имена ср. рода не распределились полностью между мужским и женским родом. Хотя сам класс имен ср. рода исчез везде, в некоторых романских языках на его базе возникли новые грамматические подклассы.

Падежные противопоставления сохранились во всех романских языках без исключения у класса личных местоимений.

1.1.2. Прилагательные. Прилагательное – часть речи, предназначенная для передачи вневременных свойств и качеств; выражение отношения к предмету или действию для прилагательных вторично. Поэтому качественные прилагательные, в основном, непроизводны или соединяются с суффиксами субъективной оценки («лексическая» деривация, не переключающая слово в другой семантико-грамматический подкласс), например, **-ulus. –ellus** (*bellulus* «хорошенький», *misellus* «бедненький»). В романских языках средства выражения уменьшительности обновились: в испанском распространился суффикс **-ito, -cito** (*pequeñito* «малюсенький», *robrecito* «бедненький»), в итальянском – суффикс **-ino** (*piccino* «малюсенький», *roverino* «бедненький»). Во французском прилагательные за редким исключением лишены суффиксов субъективной оценки.

1.2. Грамматические романизмы и их происхождение

Сопоставление грамматических систем латыни и романских языков показывает, что грамматические романизмы затрагивают почти все категории как имени, так и глагола. Относительно норм классической латыни общероманские изменения представляются как: а) обновление формы выражения грамматической категории (будущее время); б) изменение значения формы (плюсквамперфект конъюнктива); в) устранение какой-либо формы путем создания новых средств выражения для одного из значений этой формы (перфект); г) полное или частичное исчезновение новой грамматической категории из системы (падеж); д) возникновение новой грамматической единицы в системе (артикл, неавтономные личные местоимения); е) устранение формальных различий, не поддержанных смысловым противопоставлением (средний род, отложительные глаголы).

При сравнении текста, написанного на классической латыни, с его переводом на любой романский язык, можно заметить, что латинский оригинал содержит меньшее количество слов. Лаконичность латыни – прямое следствие синтетизма ее грамматического строя, которому противостоят более «аналитические» романские системы, где грамматические отношения слов в предложении чаще передаются не флексией словоформы, а служебными словами – предлогами, артиклями, местоименными частицами.

З метою забезпечення якості викладання дисципліни «Вступ до іноземної (романської) філології» підготовлено презентації з таких тем:

Балканський мовний союз (12 слайдів).

Дакійський субстрат (9 слайдів).

Арабський адстрат (19 слайдів).

Кельтський субстрат (5 слайдів).

Латинський суперстрат (5 слайдів).

Субстрат Піренейського півострова (9 слайдів).

Передісторія Романії (12 слайдів).

Германський суперстрат (12 слайдів).

Слов'янський адстрат (22 слайди).

Субстрат Піренейського півострова (8 слайдів).

Мовні контакти. Специфіка піджинів та креольських мов (11 слайдів).

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

1. ПИТАННЯ до практичних занять з курсу «Вступ до спецфілології (романської)»

1. Передісторія Романії: Європа та Середземномор'я у I тисячолітті до н.е.: розселення племен на Апеннінському півострові; племенні угруповання на території Західної Європи; древні держави Середземномор'я.

2. Утворення Древньої Романії: поняття романізації; романізація Апеннінського та Піренейського півостровів; романізація Галлії та Дакії.

3. Древня Романія у пізній період історії Риму та після його падіння: криза суспільно-політичного устрою Римської держави й падіння Західної Римської імперії; виникнення держав на римських територіях.

4. Історичні умови утворення й розповсюдження романських мов: формування держав на романізованих територіях; розповсюдження романських мов за межі Древньої Романії.

5. Народна латинь: поняття народної латині; проблеми хронології народної латині; особливості народної латині.

6. Засоби вивчення народної латині: надписи; художня література; «спеціальна література»; історичні твори раннього Середньовіччя; юридичні твори раннього Середньовіччя; література релігійного змісту («християнська література»); граматики періоду пізньої Імперії та раннього Середньовіччя; глоси та схолії.

7. Перетворення латинської фонетичної системи в різних областях Романії. Тенденції розвитку та характерні особливості фонетичних систем.

8. Запозичення як засіб змін фонетичної системи мови; роль соціальних факторів у розповсюдженні фонетичних змін.

9. Іменні частини мови: іменник, прикметник, дієприкметник, займенники в романських мовах.

10. Дієслово. Службові частини мови.

11. Порівняльна характеристика граматичних систем романських мов (проблеми синтаксису).

12. Загальнороманський лексичний фонд (етимологічні словники, прадавня романська лексика).

13. Лексична диференціація романських мов (шляхи заміни найменувань і типи змінення значень слів; причини лексичних змін; порівняльна характеристика словникового складу романських мов).

14. Креольські мови.

2. ВОПРОСЫ ДЛЯ ЭКЗАМЕНА К КУРСУ «ВВЕДЕНИЕ В РОМАНСКУЮ ФИЛОЛОГИЮ» для студентов 2 курса специальностей «Язык и литература (французский)», «Язык и литература (итальянский)»

1. Романські мови як споріднена група слів. Поняття Романії. Кількість романських мов.

2. Романські мови в сучасному світі..

3. Креольські мови.

4. Проблема класифікації романських мов.

5. Проблема структурної спільності романських мов.

6. Передісторія Романії: Європа та Середземномор'я у I тисячолітті до н.е. Племена.

7. Утворення Древньої Романії: поняття романізації; романізація Апеннінського та Піренейського півостровів; романізація Галлії та Дакії.

8. Формування держав на романізованих територіях.

9. Латинська мова – основа романських мов. Етапи історії латинської мови.

10. Народна латинь: поняття народної латині; проблема хронології народної латині.

11. Засоби вивчення народної латини: надписи; художня література; «спеціальна література»; історичні твори раннього Середньовіччя; юридичні твори раннього Середньовіччя.

12. Засоби вивчення народної латини: література релігійного змісту («християнська література»); граматики періоду пізньої Імперії та раннього Середньовіччя; глоси та схолії.

13. Фактори диференціації народної латини: етнічні фактори (субстрат, суперстрат, адстрат).

14. Субстрати романських мов: субстрат Апеннінського та Піренейського півостровів, кельтський субстрат, фрако-дакійський субстрат.

15. Суперстрати: германський суперстрат, латинський культурний суперстрат.

16. Адстрати: древньогрецький адстрат, арабський адстрат, слов'янський адстрат.

17. Балканський мовний союз. Взаємовплив романських мов.

18. Перші письмові свідчення та перші літературні пам'ятники романських мов.

19. Фонетика: поняття «фонетичного закону»; позиційно обумовлені зміни (асиміляція, метатеза, протеза, епентеза, епітеза).

20. Звукова оболонка слів книжкової традиції (латинізмів). Запозичення як джерело змін фонетичної системи мови.

21. Просодична структура слова. Наголос, його характер у латинському та романських мовах.

22. Іменники, словотворчі та семантичні підкласи.

23. Дієслово: формальні групи дієслів, смислове навантаження.

24. Часові форми індикатива в латинському та романських мовах.

25. Категорія особи. Формальні варіанти особових флексій. Форми вираження неозначеності.

26. Порядок слів. Зіставна характеристика граматичних систем романських мов (проблеми синтаксису).

27. Службові частини мови.

28. Іменні частини мови: дієприкметники та займенники в латинській та романських мовах.

29. Артикль: означений та неозначений артиклі.

30. Загальнороманський лексичний фонд. Етимологічні словники. Народнороманський лексичний спадок (прадавня романська лексика).

1. Романські мови як споріднена група мов. Поняття Романії. Кількість романських мов.

2. Романські мови в сучасному світі. Поняття літературних романських мов.

3. Проблема класифікації романських мов.

4. Проблема структурної спільності романських мов.

5. Передісторія Романії: Європа та Середземномор'я у I тисячолітті до н.е. Розселення племен на Апеннінському півострові. Древні держави Середземномор'я.

6. Утворення Древньої Романії: поняття романізації; романізація Апеннінського та Піренейського півостровів: романізація Галії й Дакії.

7. Утворення Древньої Романії: романізація Галії й Дакії.

8. Криза суспільно-політичного устрою Римської держави і падіння Західної Римської імперії; виникнення держав на римських територіях.

9. Історичні умови виникнення та розповсюдження романських мов: формування держав на романізованих територіях; розповсюдження романських мов за межі Древньої Романії.

10. Латинська мова – основа романських мов. Етапи історії латинської мови.

11. Поняття народної латини, її хронологія та особливості.

12. Засоби вивчення народної латини: надписи, художня література, „спеціальна література” тощо.
13. Фактори диференціації народної латини та утворення романських мов. Етнічні фактори: субстрат, суперстрат, адстрат.
14. Субстрати романських мов.
15. Суперстрати і адстрати романських мов.
16. Креольські мови.
17. Перші письмові свідчення і перші літературні пам’ятники романських мов.
18. Фонетика: поняття „фонетичного закону”; системність фонетичних змін; причини відхилення від стандартного розвитку звуків; звуковий вигляд слів книжкової традиції (латинізми).
19. Хронологічні та соціальні фактори утворення романських мов.
20. Перетворення латинської фонетичної системи в різних областях Романії. Тенденції розвитку та характерні особливості фонетичних систем.
21. Запозичення як джерело зміни фонетичної системи мови; роль соціальних факторів у розповсюдженні фонетичних змін.
22. Іменні частини мови: іменники та прикметники в латинській і романських мовах.
23. Історичний розвиток і структурна схожість романських мовних систем. Граматика.
24. Дієслово: формальні групи дієслів, їх смислове навантаження.
25. Іменні частини мови: прислівники та займенники в латинській і романських мовах.
26. Часові форми індикативу в латинській та романських мовах.
27. Категорія особи. Формальні варіанти особової флексії. Форми вираження неозначеності.
28. Порядок слів. Зіставна характеристика граматичних систем романських мов (проблеми синтаксису).
29. Службові частини мови.
30. Лексична диференціація романських мов. Причини лексичних змін; зіставна характеристика словникового складу романських мов.

3. КОМПЛЕКСНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА з навчальної дисципліни «Вступ до іноземної філології» для студентів спеціальності «Мова та література (італійська)», «Мова та література (французька)» освітньо-кваліфікаційного рівня 6.020303 «Бакалавр », галузь знань 0203 - філологія

Загальна кількість годин - 90 Кількість кредитів ЄКТС 3

Пакет комплексних контрольних робіт з дисципліни «Вступ до романської філології» / Укл.: Г.Г. Морєва, к.філол.н., доцент кафедри німецької філології. – МДУ. – 9 с.

Рецензенти: М.Г. Сенів, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри світової літератури і класичної філології Донецького національного університету

В.М. Коваленко, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри німецької мови Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов

ПЕРЕДМОВА

Метою курсу "Вступ до іноземної філології" є типологічне зіставлення латинської та романських мовних систем для з'ясування загальних і відмінних тенденцій розвитку романських мовних систем, які розрізняються темпом своєї еволюції, характером відхилення від мови-основи та ступенем збереження елементів, одержаних у спадщину від латині.

У процесі вивчення даного курсу вирішуються такі завдання: висвітлення генезису романських мов та принципів їх класифікації; опис стилістичних різновидів латинської мови та особливості латинської розмовної мови; з'ясування причин диференціації народної латини та її перетворення в романські мови; типологічне зіставлення латинської та романських мовних систем з урахуванням їх історичного розвитку; висвітлення історії формування романістики як науки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати особливості романського мовного ареалу і кількість романських мов, їх класифікацію, історичні фактори утворення; роль латинської мови у формуванні романських мов; типологію романських мовних систем у їх співвідношенні до системи латинської мови; історію та найбільш відомих представників романського мовознавства. Крім того, студент повинен вміти виділяти загальні та відмінні риси романських мовних систем, а також їх відмінності від латинської мови-основи; обґрунтовувати причини диференціації народної латини та її перетворення в романські мови; знати основні періоди історії формування романістики як науки.

Комплексна контрольна робота (ККР) зі „Вступу до іноземної філології” спрямована на виявлення залишкових знань з даної дисципліни в студентів ОКР «Бакалавр». ККР складається з п'яти варіантів, кожен з яких включає в себе висвітлення двох теоретичних питань шляхом короткого опису.

Розподіл балів за виконання завдань здійснюється таким чином:

завдання I – 10 балів за вірну відповідь;

завдання II - 10 балів за вірну відповідь.

Загальна сума балів – 20. Оцінювання виконання ККР здійснюється таким чином:

20-18 балів – відмінно (A);

17-15 балів – добре (B);

14-12 балів – добре (C);

11-10 балів – задовільно (D);

9-7 балів – задовільно (E);

6-5 балів – незадовільно (FX).

Варіант 1

1. Романські мови як споріднена група мов. Кількість романських мов.
2. Джерела вивчення народної латині.

Варіант 2

1. Проблема класифікації романських мов.
2. Проблема хронології народної латині та її особливості.

Варіант 3

1. Проблема структурної спільності романських мов.
2. Субстрати Апеннінського та Піренейського півостровів, кельтський субстрат.

Варіант 4

1. Утворення Древньої Романії: поняття романізації; фактори романізації. Хронологія історичних подій.
2. Древньогрецький, арабський та слов'янський адстрати.

Варіант 5

1. Падіння західної Римської імперії та утворення держав на римських територіях.
2. Взаємовплив романських мов. Хронологічні та соціальні фактори утворення романських мов.

НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА, РЕКОМЕНДОВАНА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ККР

1. Алисова Т. Б. Введение в романскую филологию : Учеб. / Т. Б. Алисова, Т. А. Репина, М. А. Таривердиева. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Высш. шк., 2007. – 453 с.
2. Богородицкий В. А. Введение в изучение современных романских и германских языков : Учеб. / В. А. Богородицкий. – 3-е изд. – М. : Высш. шк., 2003. – 429 с.
3. Бурсье Э. Основы романского языкознания / Пер. с франц. – 2-е изд. – М. : Высш. шк., 2004. – 468 с.
4. Дынников А. Н. Народная латынь / А. Н. Дынников, М. Г. Лопатина. – 2-е изд. – М. : Наука, 1998. – 398 с.
5. Зубова Т. Е. Введение в романскую филологию / Т. Е. Зубова, Л. Ф. Кистанова, А. И. Чапля. – Мн. : Высшейшая школа, 1983. – 426 с.
6. Йоргу Й. Романское языкознание. Историческое развитие, течения, методы / Пер. с рум. – М. : Наука, 1971. – 456 с.

ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ ПОСІБНИКІВ, ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ТОЩО

Рекомендована література

Базова

1. Алисова Т. Б. Введение в романскую филологию : Учеб. / Т. Б. Алисова, Т. А. Репина, М. А. Таривердиева. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Высш. шк., 2007. – 453 с.
2. Богородицкий В. А. Введение в изучение современных романских и германских языков : Учеб. / В. А. Богородицкий. – 3-е изд. – М. : Высш. шк., 2003. – 429 с.
3. Бурсье Э. Основы романского языкознания / Пер. с франц. – 2-е изд. – М. : Высш. шк., 2004. – 468 с.
4. Дынников А. Н. Народная латынь / А. Н. Дынников, М. Г. Лопатина. – 2-е изд. – М. : Наука, 1998. – 398 с.
5. Зубова Т. Е. Введение в романскую филологию / Т. Е. Зубова, Л. Ф. Кистанова, А. И. Чапля. – Мн. : Высшейшая школа, 1983.
6. Йоргу Й. Романское языкознание. Историческое развитие, течения, методы / Пер. с рум. – М. : Наука, 1971.

Допоміжна

1. Головин Б. Н. Введение в языкознание / Б. Н. Головин. – М. : Высш. шк., 1977. – 276 с.
2. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – М. : Русск. яз., 2000. – 1096 с.
3. Сергиевский М. В. Введение в романское языкознание / М. В. Сергиевский. – 2-е изд. – М. : Учпедгиз, 1954.
4. Степанов Г. В. Типология языковых состояний и ситуаций в странах романской речи / Г. В. Степанов. – М. : Высш. шк., 1976.
5. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.

**ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ БІБЛОТЕКИ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ
НАВЧАЛЬНИМИ ПІДРУЧНИКАМИ (ПОСІБНИКАМИ) З ДИСЦИПЛІН**